

невиност писања када се још увек пише само за себе, а не размишља о објављивању, нити ко ће то читати. Ипак, песму не би требало видети као песимистичку. И овде је реч о једној спознаји, а самим тим и о једној победи. Чини се само да је у овој песми закључак о тој спознаји уведен најелегантније и најмање наметљиво, остављајући нас пред тешком сликом човека који се суочава са лошим мишљењем о себи. Заправо, како сам на почетку и рекао, реч је о опису суочавања са старошћу која Радојчића искључиво интелектуално занима. Такође, у самом поразу осећа се Радојчићево мирно, стоицистичко прихватање, пре са примесом сете, него са укусом трагичности.

Никола ЖИВАНОВИЋ

НЕБЕСКИ ТРАГОВИ СТВАРАЊА

Никола Страјнић, *Космички зазиви*, Културни центар Војводине „Милош Црњански”, Нови Сад 2020

Сваки стих Николе Страјнића испрва ниже кругове схватања из којих произилазе песме, а потом из њих их песничке збирке спеване једна за другом, да би, попут Фибоначијевог низа, дале целовиту слику онога што песник у датом тренутку наслућује. С једне стране, свака песма, попут бисера који даје свој допринос суштини сјаја и значаја, јесте фрагмент слике стварности какву је песник замислио, али превасходно коју је *дослухнуо* својим бићем као поруку са небеса. С друге стране пак свака песма уклапа се у песничку збирку, дајући витраж космичког блештавила у својој материјализованој форми. Дакле, једна целовита слика стварности, она реалистичка, пројектована кроз замисао, постоји и у материјалном облику који је доступан кроз један кристализатор – песму.

А да би се дошло до песме, Страјнић пажљиво бира путеве којима до њих стиже. Ти путеви могу бити разнолики, али увек су *калиопској* карактера – упућени на небеса. Песник у свом стваралачком процесу и сам постаје то небеско, калиопско. И увек лични приступ ка читаоцу омогућава лакше сазнавање поруке коју само песник може да пренесе, а то је: да сваки освешћени тренутак јесте прави тренутак. У тим моментима све се наочиглед по-једњује, или ксенофански, једно постаје све (*Εν και Παν*). Тако „Твоје очи цитирају звезде / дисање дозива вихоре планета / а срце броји космичке минуте” („Обожуривање снова”). Међутим, и до овог осећаја целине долази се, крећући се калиопским корацима, одређеним путевима.

На том путу, песник прво неприметно и полагаано надвисује ово-земаљско постојање, док своје постојање свести преображава у засебан облик. Као такав, песник ће искусити бивање другачијег кова, препознајући своју другост у целини космичког поретка. Међутим, пре тога, као посматрач у свету, он је стваран, али невидљив за песничку поруку. Стога, песник и не постоји, све док из свог непостојања за натчулни свет не проникне у своје биће, постајући и сам то о чему пева. Стварност се, суштински, неће мењати његовим преобликовањем, али ће се оно, што преобликује од ње, вратити и у новом постојању. Зато, пре свега, Страјнић пише: „Ништа се неће изменити када / будемо окато сунце на небеси / кад нам се срца разгнезде у звезде” („Када семе смрти озелени”). Но, тек тада се ова танана нит стварања све више извија ка врху куле стварања, до саме песме.

Када песник постане и сам звезда на небу, односно када се преобрази у оно што ствара, сва чулна постојања око њега бивају спојница до следећег корака у стварању. Страјнић бележи ове тежње песниковог успињања до песме. Почетак тог успона јесте жар стварности који почиње да варнички додирујући песниково језгро бића. Стога је песник онај „у чијем оку искре зрнца / звезда” („Мукла светлост”). Дакле, он, оно што ће преобликовати, види у својој првобитној композицији, да би из тог чулног, првобитног облика композиција попримила једну кулминирану визију стварности, до тада недодирнуту чулним поимањем. Та стварност као да бива превагнута песниковим умним процесом стварања, те она постаје један *сан* ољуштен од онога што је било сагледавано до сада: „Твој сан је надмудрен / мудрошћу тренутка” („Лет у небеса”). Тиме постаје јасно да треба проникнути у следећи корак у стварању: долазак до овог умног доживљаја стварности – *меџаноје*.

Када Страјнић каже „Видео сам лисје како пожутело скупља / снагу да се врати као песма” („Које не постоји”), он, кроз реч *лисје*, не евоцира само Бранка Радичевића у познатој песми. Превасходно у својој збирци *Сайфина зрнца* (2017), Страјнић пише песму, посвету, под истоименим Радичевићевим насловом, „Ђачки растанак”. У њој поменута реч, реч *лисје*, прави танки прелаз од онога што се да приметити оком (периодичне јесење посете Ђака Стражилову и Бранковом гробу) и онога што је вечно, а што је, опет, проникло из онога што је видљиво. То *лисје*, жуто, дотрајало, видно смртно, сведочи о пролазности, али и о смртности која омогућава рађање вечног. Баш тако како жуто опало лишће сведочи о уласку у смрт да би процветало ново, и чулна стварност мора да угасне, да би из свог пепела израсла у новом облику. Песник репродукује умрлу стварност у свом уму, и васкрсава је у новом облику.

Али до васкрснуте стварности, не долази се без оне чулне, у којој се крије тајна драж. Страјнић хераклитовски бележи „Крени у земљу / да

досегнеш небо” („Досезање неба”), не би ли дао знак да се песма прво ствара из онога што је земно, еагарско и чулно. Али у тајној дражи те стварности постоји чежњивост за прошлим, оним што је постојало у датом тренутку у песниковом бићу када је писао песму. Својом слутњом, песник оставља чар у песми и обичност претвара у волшебност. Он је тиме драж дотакнуо, усвајајући у своје биће стварност која је тада сагорела. Стога, рецимо, ни стражиловска стварност није обична. Песник, који ју је васкрснуо у свом уму, изразио ју је као нешто другачије. У складу са тим, Страјнић у поменутој песми иде и корак даље – стварност претвара у умну слику, метаноју, и смешта у песму.

Метаноја је, дакле, један од пресудних корака до настанка песме. Међутим, прави изазов настаје када песник доспе у поље речи у којима треба да обитава песма, а чији је садржај уобличен песниковим бићем. Како је сама стварност сагорела у свом чулном постојању, ни реч која је припадала таквој стварности није оно што може да се усклади са песмом. Ствари, у којима је песник наслутио другачији облик, одрођене су од значења које су имале када су постојале недодирнуте песничким духом. Из таквих преобликаних ствари неопходно је пронаћи ону драж, „Срце речи од ствари / одречених” („Небеса и бића”). А потом ту исту суштину која је усхићење за песника и новооткривено постојање једне појаве, предочити оним речима које су изгубиле превасходно свој онтолошки статус и тиме јесу и саме преобликоване у оно што се распознаје у овом свету.

Међутим, песник налази да је тешко усидрити фрагментарност песничке слике у праве луке, односно речи. Миљковићевски, стварност коју песник осмишљава у свом уму потребно је одвојити од свог првобитног постојања, иако се у новом облику јавља употпуњена. Стварање за песника представља енигму у којој је загонетно управо то препуштање жару стварања и отпуштању онога одакле се пошло. Иступањем из стварности у надстварност, уједно је и умирање онога из чега песник полази. Стога ово одгонетање остаје у виду једног од вечних питања: „Како искорачити из биља / које те условљава својим огњем” („Таласање”). Али сваки даљи корак у тежњи да се песма обликује, усклађиваће знакове како би пут био ближи циљу.

Песник у име ове недодирнуте тајне стварања наслућује и преноси оно што је дато да његовом осећају буде блиско. Знајући да стварност мора да нестане, и његова самосвест мора да се изгуби. У том нестајању се постаје оно *грућо* што је скривено и магично, што је – песничко. Свежина иновације у коју је песник ушао кораком заборавља дотадашње чулности, ствара целину песничке слике. Страјнић бележи да треба „Обеземљити сећања / подлистити равнодушност/ засенчити уздисаје” („Без”). У тој целини, песник допире до онога чега више нема, али што је за

собом оставило свој неизбрисив траг. Због тога је важно, као што је на почетку речено, „Бити светлост / без сунца / без звезда” („Без”). Једино тако песнички кораца до коначног обликовања песме већ увелико оставају своје трагове по небесима стварања.

Мср Луна М. ГРАДИНШТАК
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске студије
lunagradin@gmail.com

ФИГУРЕ ГОВОРЕ

Александар Костић, *Фијуре претображаја у књижевном делу Данила Кица и Прима Левија: Од књижевне поетике до културне антропологије*, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд 2019

*Слава духу који стоји нас;
Јер нас живој само су фијуре.*
(Рајнер Марија Рилке)

Да је литерарна судбина Данила Кица хоризонт преиспитивања природе књижевног текста, али и методолошких и херменеутичких могућности српске књижевнотеоријске и књижевнокритичке мисли посведочава богата библиотека посвећена њеним питањима. У том смислу, студија Александра Костића *Фијуре претображаја у књижевном делу Данила Кица и Прима Левија: Од књижевне поетике до културне антропологије*, настала као резултат рада на докторској дисертацији¹, наставља плодотворна читања дела Данила Кица, какве смо имали у истраживањима Јована Делића, Александра Јеркова, Драгана Бошковића, Игора Перишића, Михајла Пантића, Марка Чудића, Владимира Зорића, Мирјане Бечејски, и, што је пресудније, приступа новим интерпретативним просторима.

Кроз осам великих целина које су систематично издељене на мања поглавља, аутор методолошки обазриво пропитује лекционистичке, поетичко-естетичке домете компаративне анализе стваралаштва Данила Кица и Прима Левија. Оквирне сличности, по речима Александра Костића, међу српским и италијанским писцем потичу из свезаности њихове стваралачке праксе са искуством рата, односно из жанровске

¹ Монографија је објављена као шесто издање едиције *Хомилије*. Сви наводи у раду ексцерпирани су из овог издања.